

ЛАБУНСЬКА-ШЕЛЕСТ О. В.

викладач

ПВНЗ «Хмельницький економічний університет»

ЛЯЗИН Д. В.

магістрант

ПВНЗ «Хмельницький економічний університет»

АНАЛІЗ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ В СУЧАСНИХ РИНКОВИХ УМОВАХ

У статті розглянуто проблеми оцінки собівартості продукції та причини фінансової нестабільності підприємства. Досліджено стратегію та проаналізовано механізм підвищення собівартості продукції підприємства в сучасних ринкових умовах. Розкрито, що калькулювання потрібне для вирішення низки економічних завдань: обґрунтування цін на вироби, обчислення рентабельності виробництва, аналізу витрат на виробництво однакових виробів на різних підприємствах, визначення економічної ефективності різних організаційно-технічних заходів тощо. Установлено, що собівартість – це категорія, яка на сучасному етапі розвитку ринкової економіки виражає не тільки продуктивні, а й непродуктивні витрати, викликані умовами виробництва та характеризує ефективність функціонування підприємства.

Ключові слова: ринок, собівартість, ризики, рентабельність, ціна, ресурси виробництва, реалізація, виробництво, конкуренція, калькулювання.

ЛАБУНСКАЯ-ШЕЛЕСТ О. В.

преподаватель

ЧВУЗ «Хмельницкий экономический университет»

ЛЯЗИН Д. В.

магистрант

ЧВУЗ «Хмельницкий экономический университет»

АНАЛИЗ СЕБЕСТОИМОСТИ ПРОДУКЦИИ В СОВРЕМЕННЫХ РЫНОЧНЫХ УСЛОВИЯХ

В статье рассмотрены проблемы оценки себестоимости продукции и причины финансовой нестабильности предприятия. Исследована стратегия и проанализирован механизм повышения себестоимости продукции предприятия в современных рыночных условиях. Раскрыто, что калькулирование необходимо для решения ряда экономических задач: обоснование цен на изделия, вычисления рентабельности производства, анализа затрат на производство одинаковых изделий на разных предприятиях, определения экономической эффективности различных организационно-технических мероприятий. Установлено, что себестоимость – это категория, которая на современном этапе развития рыночной экономики выражает не только производительные, но и непроизводительные затраты, вызываемые условиями производства и характеризует эффективность функционирования предприятия.

Ключевые слова: рынок, себестоимость, риски, рентабельность, цена, ресурсы производства, реализация, производство, конкуренция, калькулирование.

LABUNSKA-SHELEST O. V.

lecturer

Private Higher Educational Institution "Khmelnysky Economical University"

LIAZIN D. V.

master's degree student

Private Higher Educational Institution "Khmelnysky Economical University"

THE ANALYSIS OF UNIT COST IN MODERN MARKET CONDITIONS

The problems of assessing the cost of production and causes of financial instability of the enterprise are considered in the article. The strategy has been investigated and the mechanism for increasing the cost of production at enterprises in the current market conditions has been analyzed. It was revealed that the calculation is necessary for resolve a number of economic problems: study the prices of products, calculating profitability of production, analysis of cost for production of identical products at different enterprises,

determination the economic efficiency of various organizational and technical measures and so on. It has been established that the cost is a category that expresses not only productive at the current development of the market economy, but also the inefficient spending caused by production conditions and characterizes the efficiency of functioning of the enterprise.

Keywords: market, cost, risks, profitability, cost, production resources, sales, manufacturing, competition, calculation.

adventuress16@mail.ru

Постановка проблеми. Сучасний стан української економіки в процесі переходу до цивілізованих ринкових відносин супроводжується появою глибоких структурних змін в її розвитку. Соціально-економічний розвиток будь-якого суспільства на сучасному етапі, у його найближчій і довгостроковій перспективі має визначатися науково-технічною революцією, інтенсифікацією виробництва, кардинальними зрушеннями в структурі підприємницької діяльності. Все повніше мають залучатися у виробництво матеріально-технічні, природні та фінансові ресурси. А що ми маємо на сьогоднішній день в економіці України? Економіка перебуває в стані стагнації. Соціально-економічна криза набула затяжного характеру. Тому кожна підприємницька ідея повинна бути підкріплена економічними розрахунками її доцільності щодо джерел формування майна, його використання, розрахунків з працівниками, власниками і державою, визначення витрат, доходів та прибутку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед науковців, які приділяли значну увагу дослідженню фінансово-господарського стану підприємств, а також проблемам управління їх фінансовими ресурсами можна зазначити: І. Т. Балатанов, Т. Р. Карлін, А. П. Ковальов, М. Н. Крейніна, Л. А. Лахтіонова, Г. В. Савицька та інші.

В Україні досить давно розробляється проблематика управління фінансовими ресурсами з метою практичного впровадження отриманих результатів. Слід зазначити, що найгрунтовніше проведені дослідження даної сфери такими вітчизняними науковцями, як О. О. Терещенко, Л. О. Лігоненко, В. О. Василенко, З. Є. Шершньовою, Г. А. Дорошуком, Н. М. Дашенко, а також російськими вченими – В. О. Баріновою, А. Г. Грязною, Г. П. Івановою та ін.

Питаннями оцінки формування та використання фінансових ресурсів займаються такі вітчизняні науковці, як І. Б. Бланк, А. Г. Поддєрьогін, Л. Н. Коваленко, О. М. Гетьман, В. С. Шаповал та ін.

Постановка завдання. Мета статті – здійснити аналіз собівартості продукції в сучасних ринкових умовах.

Виклад основного матеріалу. Функціонування ринкових відносин пов'язане з такими категоріями, як товар, гроші, вартість, собівартість, ціна, прибуток, рентабельність. Стрижнем ринку є собівартість, яка лежить в основі визначення прибутку і всіх показників рентабельності.

Собівартість як економічна категорія, притаманна товарно-грошовим відносинам. Вона виникла тоді, коли всі витрати виробництва стали набирати вартісної форми, тобто коли виникла необхідність підрахувати, скільки коштує виробництво товару і з якою вигодою або збитком він реалізований.

Собівартість продукції – це сума грошових витрат підприємства на виробництво і реалізацію продукції, важливий узагальнюючий показник ефективності виробництва, який відображує усі сторони роботи підприємства – використання матеріальних і трудових ресурсів, організацію праці і виробництва, рівень техніки і технології [3, с. 369].

Собівартість слугує базою ціни товару і її нижньою межею для виробника, щоб забезпечити процес відтворення виробництва. Підприємство не може встановлювати ціну, нижчу за собівартість, бо в такому разі воно матиме збитки.

Досліджуючи собівартість як показник, можна побачити, що вона використовується для [2, с. 306]:

– оцінки діяльності підприємств та їх виробничих підрозділів;

- контролю за ефективністю витрачання матеріальних, трудових, фінансових ресурсів;
- визначення економічної ефективності впровадження нової техніки, технології та інших заходів;
- розробки і встановлення цін на продукцію;
- визначення економічної доцільності та вигідності виробництва різних видів продукції.

Аналізуючи рівень собівартості одиниці продукції, можна правильно розв'язати питання щодо доцільності вибору об'єктів підприємницької діяльності. Знаючи собівартість продукції, можна визначити рентабельність виробництва за кожним видом економічної діяльності, кожного об'єкта господарювання, розмір прибутків. На основі рівня собівартості одиниці вироблюваної продукції встановлюється рівень цін. Собівартість продукції є основним економічним показником, який визначає конкурентоспроможність підприємства. А це означає, що чим нижча собівартість продукції, виробленої на певному підприємстві, тим конкурентоспроможнім буде ця продукція, а отже й підприємство. Тому завдяки зниженню собівартості, підприємство може встановлювати й ціни на ринку.

Можна зробити висновок, що в умовах ринкової конкуренції показник собівартості підвищив своє значення. Отже, конкуренція – це насамперед цивілізована боротьба між товаровиробниками за зниження собівартості товару для залучення на свій бік покупця та отримання переваг над конкурентами.

Якщо ціна однієї і тієї ж продукції для різних підприємств однакова, оскільки виражає середні суспільно необхідні витрати на виробництво товару, то собівартість для кожного конкретного підприємства має особисте значення. За таких умов виграють саме такі підприємства, які мають нижчу собівартість. Отже, щоб ефективно господарювати і конкурувати на ринку, товаровиробник мусить знати, скільки коштує йому виробництво товару.

Слід також пам'ятати, що категорія собівартості стосується не тільки процесу виробництва, а й усіх трьох стадій кругообороту засобів: постачання, виробництво, реалізація. Теорією і практикою вироблено різні способи обліку по кожній з цих стадій, що дозволяє об'єктивно установити собівартість відповідно до придбаних матеріалів, виробленої продукції, реалізованих товарів.

Співвідношення окремих видів затрат до їх загальної суми характеризує структуру собівартості. Поелементна структура собівартості продукції розрізняється по галузях промисловості. Ці відмінності визначають характер промислового виробництва в залежності від переваги удільної ваги того чи іншого виду витрат. Структура собівартості залежить від розміщення підприємства по відношенню до джерел сировини і палива. Чим далі підприємство знаходиться від паливо-сировинної бази, тим більші витрати на транспортування та збереження, тим більші матеріальні витрати у складі собівартості. Також залежить від змін рівня цін на предмети і засоби праці. Так, підвищення відпускних цін на продукцію сировинних галузей і продукцію паливо-енергетичного комплексу призводить до зростання витрат на сировину, матеріали, паливо та енергію. У той же час, зростання відпускних цін на машини й обладнання збільшує частку амортизації у галузях, які використовують техніку.

Кожний товаровиробник прагне зменшити собівартість вироблюваної ним продукції, щоб отримати більший прибуток. Зниження собівартості продукції відбувається під впливом багатьох факторів, найважливішими з яких є [2, с. 318]:

- підвищення технічного рівня виробництва (вдосконалення техніки, технології, механізації; автоматизація виробничих процесів; використання нових видів сировини);
- удосконалення організації виробництва і праці (розвиток спеціалізації виробництва; удосконалення організації праці);
- зміна обсягу і структури продукції (відносне зменшення умовно-постійних витрат, зміна структури випуску продукції);
- галузеві та інші фактори.

Щодо використання інформації про виробничу собівартість, то вона використовується апаратом управління для [5, с. 251]:

- пошуку внутрішньовиробничих резервів зменшення витрат;
- усунення нераціонального використання ресурсів, непродуктивних витрат;
- оцінки рівня роботи структурних підрозділів підприємства;
- визначення витрат на одиницю продукції;
- визначення відхилення від стандартних витрат з аналізом причин і винуватців таких відхилень тощо.

Формування собівартості здійснюється за допомогою калькуляції, яку здійснює господарюючий суб'єкт незалежно від того, чи визнає хтось процедуру калькуляції економічно доцільною, чи ні. Калькуляція собівартості неможлива без обліку витрат, а калькуляції в «природному стані», як такої, взагалі не існує. Звичайно, як об'єктивна економічна категорія, собівартість характеризується реальним рівнем витрат на виробництво того чи іншого продукту навіть тоді, коли її не обраховують, залишаючись однак невідомою для товаровиробника величиною. Тільки облік виробництва дозволяє визначити дійсний рівень собівартості.

Сьогодні в теорії та практиці управління собівартістю і прибутком повинен діяти наступний принцип оцінки точності калькуляції: найбільш точна калькуляція виробу це не та, яка після багаторазових розрахунків і розподілів включає в себе всі види витрат підприємства, а та, до якої включені лише затрати, безпосередньо пов'язані з випуском даної продукції [1, с. 51]. Така «зрізана» собівартість дозволяє краще враховувати виробу з вищою рентабельністю, щоб переходити по можливості на їх випуск, оскільки різниця між ціною продажу та сумою змінних витрат не затушовується в результаті списання постійних непрямих затрат на собівартість конкретних виробів.

Отже, калькулювання потрібне для вирішення низки економічних завдань: обґрунтування цін на виробу, обчислення рентабельності виробництва, аналізу витрат на виробництво однакових виробів на різних підприємствах, визначення економічної ефективності різних організаційно-технічних заходів тощо.

У сучасних умовах господарювання облік витрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції слід удосконалювати, щоб забезпечувати:

- 1) адміністрацію підприємства інформацією для прийняття управлінських рішень з урахуванням їх економічних наслідків;
- 2) спостереження і контроль за фактичним рівнем затрат у співставленні з нормативами і плановими розмірами з метою виявлення відхилень і формування економічної стратегії на майбутнє;
- 3) обчислення собівартості продукції, що випускається для оцінки готової продукції і розрахунку фінансових результатів;
- 4) виявлення і оцінку економічних результатів виробничої діяльності структурних підрозділів;
- 5) систематизацію інформації виробничих затрат для прийняття управлінських рішень, що носять довгостроковий характер – окупність виробничих і технологічних програм, рентабельність асортименту продукції, яка реалізується на внутрішньому і зовнішньому ринку, ефективність капітальних вкладень в основні засоби і виробничі запаси.

Склад витрат, які формують собівартість, розкриває аналіз виробництва конкретного (функціонуючого) підприємства. На відміну від виробництва, що розглядається в цілому (тобто абстрактно), коло виробничих відносин тут набагато ширше. По-перше, крім безпосередніх створювачів вартості – продуктивних працівників, до процесу виробництва мають відношення і працівники непродуктивної сфери – службовці, молодший обслуговуючий персонал, чия праця не бере безпосередньої участі у створенні вартості, хоча й сприяє її збереженню або перетворенню з однієї форми в іншу. Але оскільки непродуктивні працівники не беруть участі у створенні нової вартості, то затрати, пов'язані з їхньою діяльністю, покриваються не їхньою особистою працею, а додатковою вартістю,

створеною продуктивними працівниками. Однак для підприємства оплата такої праці виступає як витрати виробництва, тому вони повинні бути включені в собівартість.

По-друге, частина засобів виробництва через різні причини витрачається непродуктивно. Це – перевитрата порівняно з обґрунтованими нормами сировини і матеріалів, які використовуються у виробничому процесі; різні наднормативні втрати кількості, якості продукції під час її збирання, транспортування і зберігання; брак виробництва [4, с. 10]. На величину вартості ці втрати не впливають, тому що не є суспільно необхідними витратами. Однак на собівартості продукції вони повинні відбиватися, оскільки викликані умовами виробництва.

По-третє, функціонуюче підприємство в процесі виробництва вступає у відносини не тільки з робітниками, зайнятими виробничими процесами, але й з іншими підприємствами і організаціями, банком, страховими і фінансовими органами. В результаті воно сплачує відсотки за позики, штрафи, страхові платежі, різні податки. Хоча джерелом покриття останніх є додаткова вартість, вони так само необхідні для здійснення процесу виробництва, як і продуктивні витрати, тому що за даних умов є вимушеними, а отже, і об'єктивно необхідними витратами, які зв'язані з виробництвом конкретних продуктів.

Висновки. Отже, можна зробити висновки, що собівартість – це категорія, яка на сучасному етапі розвитку ринкової економіки виражає не тільки продуктивні, а й непродуктивні витрати, викликані умовами виробництва та характеризує ефективність функціонування підприємства.

Список використаних джерел

1. Радецька Л. П. Застосування інформації про витрати виробництва для прийняття управлінських рішень / Л. П. Радецька // Вісник Технологічного ун-ту Поділля. – № 4. – 1999. – С. 51-54.
 2. Економіка підприємств : посібник / за ред. П. С. Харіва. – Тернопіль : Економічна думка, 2010. – 500 с.
 3. Рыночная экономика: Словарь / Под. общ. ред. Г. Я. Кипермана. – 2-е изд., доп. – М. : Республика, 2009. – 495 с.
 4. Ярмоленко В. П. Собівартість – об'єктивна економічна категорія / В. П. Ярмоленко // Бухгалтерія в сільському господарстві. – № 8. – 2000. – С. 8-14.
 5. Цал-Цалко Ю. С. Витрати підприємства : навч. посіб. / Ю. С. Цал-Цалко – Київ : ЦУЛ, 2012. – 656 с.
-